Jaana Tervo

THL/5580/4.00.02/2025

21.11.2025

Eduskunnan lakivaliokunta

Valiokunnan kuulemistilaisuus 25.11.2025

HE 149/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Esitys sisältää useita ehdotuksia lastensuojelulain muutoksiksi. Valiokunta on pyytänyt lausuntoa toimialaansa liittyvien kysymysten osalta; päihteitä ja väkivaltaa käyttävät sekä rikoksia tekevät alaikäiset, nuoriso- ja jengirikollisuuden torjunta, uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun perustaminen, oikeusturvakysymykset, vankilan perheosastot sekä lastensuojelun suhde rikosoikeusjärjestelmään, rikosprosessiin ja rangaistusten täytäntöönpanoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoima toimenpidekokonaisuus ”Turvalliset kadut” (2024–2026) on asettanut keskeiseksi keinoksi *katu- ja jengirikollisuuden torjunnalle* sen, että eri hallinnonalat (erityisesti sosiaali- ja terveystoimi, opetus ja nuorisotyö) toimivat yhdessä ja ennaltaehkäisevästi. Lisäksi lasten ja nuorten osallisuutta ja kuulumista kasvuyhteisöihin tulee tukea. Lapsen kannalta olennaista on, missä määrin lapsen kannattelevia ja pysyviä ihmissuhteita voidaan mahdollistaa, mikä edellyttää yhteydenpitoa läheisiin ja ulkopuolisiin.

Lakiesitys ei yksinään pysty torjumaan nuoriso- ja jengirikollisuutta, mutta lapsen rikoskierteen katkaisu voi olla mahdollista, jos kuntouttamista aidosti tapahtuu. Nyt käsillä oleva lakiesitys keskittyy suurelta osin vaiheeseen, jolloin lapsi on jo tehnyt rikollisia tekoja.

Päihde- ja psykiatristen palveluiden puutteet ohjaavat lapsia viimesijaiseen lastensuojeluun. Näitä palveluja tulisi olla saatavilla ilman perusoikeuksiin puuttuvaa huostaanottoa. THL arvioi, että asian korjaamiseksi tarvittaisiin lainsäädännössä vahvempaa velvoitetta järjestää terveydenhuollon palveluita. Päihdekierteen katkaisemiseksi *olisi syytä saada sääntelyä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiksi, ns. hybridiyksiköiksi*.

Ehdotetun 16 b §:n viittaus muuhun sääntelyyn on luonteeltaan informatiivinen, eikä itsessään välttämättä ohjaa sosiaali- ja terveydenhuollon integroituihin palveluihin.

Esitysluonnoksen mukaan *kuntouttavaan suljettuun palveluun* voitaisiin sijoittaa lapsi, joka käyttää vakavaa väkivaltaa tai tekee muita rikollisia tekoja. On riski, että lastensuojelu- ja rikosoikeusjärjestelmä limittyvät. Esityksen perusteluissa todetaan, että palveluun sijoittamisen perusteena tulisi aina olla lapsen suojelu, ja silti viitataan YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin 24(2019), joka koskee rangaistuksen suorittamista. Yleiskommentin mukaan vapaudenmenetykseen on turvauduttava vain viimeisenä keinona, ja se olisi tutkittava tuomioistuimessa. Lastensuojeluperuste on sananmukaisesti aina lapsen suojelua, ei rankaisua. Lisäksi on huomioitava, että vankeusrangaistus on määräaikainen, mutta tälle uudelle palvelulle sellaista ei ehdoteta.

THL on mm. lausunnossaan hallituksen esitysluonnoksesta vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttamiseksi[1] lausunut, että *tulee arvioida myös lastensuojelujärjestelmän kannalta,* mitä tarkoittaa, jos lastensuojelulaitokset ovat vaihtoehto vapausrangaistuksen suorittamiselle. THL kuitenkin kannattaa ehdotusta uudeksi kuntouttavaksi suljetuksi palveluksi, koska onnistuessaan sillä tosiasiallisesti on kuntouttava vaikutus.

Kuntouttavan suljetun palvelun osalta THL ei kannata mahdollisuutta poiketa 12 vuoden alaikärajasta, jos perustetta (nyt ”erityinen syy”, 49 a §:n 3 mom) ei määritellä täsmällisemmin. Alaikärajan puuttuminen on ristiriidassa lapsen perusoikeuksiin vähemmän puuttuvan erityisen huolenpidon jakson kanssa; siinä jatkuisi 12 vuoden vähimmäisikä. Lisäksi THL näkee, että näin voimakkaasti perusoikeuksiin puuttuvasta toimesta tulisi tehdä muutoksenhakukelpoinen, määräaikainen päätös.

Esitetyn 71 §:n sanamuoto viittaa siihen, että säännöksen mukaisista rajoituksista tehdään automaattisesti päätös vuodeksi kerrallaan.

Esimerkiksi henkilönkatsastuksia olisi velvollisuus tehdä suunnitelmallisesti, vaikka ehdotettu 49 a § ei sisällä edellytyksenä, että lapsella epäiltäisiin

[1] VN/11810/2021

olevan päihdeongelma. Kuitenkin perusteluiden mukaan olisi mahdollisuus käyttää yksilökohtaista harkintaa. Liikkumisvapauden rajoittamisen osalta jää epäselväksi, miten niitä voidaan lieventää perusteluosion mukaisesti (s. 54), kun palvelu jo itsessään on suljetussa laitoksessa.

Rikos- ja päihdekierteen katkaisemiseen liittyen THL kiinnittää huomiota 69 a § - 69 e §:n toimeenpanon tukeen (*luvatta poistuneen lapsen etsintä ja palauttaminen*). Muutosehdotukset koskevat useita viranomaisia ja ammattilaisia, joiden yhteistyön tulee sujua saumattomasti lapsen nopeaksi palauttamiseksi sijaishuoltopaikkaan. THL kannattaa ns. etsintätiimejä, joita voitaisiin perustaa esim. YTA-tasoisesti ja joissa voitaisiin hyödyntää sosiaali- ja kriisipäivystysten osaamista[2].

Kasvatusten ja rajoitusten välisen rajan selkiyttämiseen pyrkivien 4 a § - 4 c §:n osalta THL toteaa, että lapsen arjessa tapahtuvaa kasvatusta ei saada laissa tyhjentäväksi, vaikka on pyrittävä tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen. Siten tärkeässä roolissa yksittäisen lapsen oikeuksien valvojina ovat lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät ja laillisuusvalvojat. Riskien välttämiseksi onkin turvattava molempien henkilöresurssit.

Esitysluonnos sisältää perusoikeuksien kannalta merkittäviä muutoksia. Se myös sisältää vaikeasti tulkittavia ehdotuksia. Ehdotuksen perusteluissakin mainitaan joidenkin kohtien osalta, että ne sisältävät riskejä ja toimeenpanon tulee olla vahvaa. Lastensuojelun kansallinen ennakollinen ohjaus on ohutta, ja tulkinnanvaraisia kysymyksiä tultaneen enimmäkseen ratkaisemaan reaktiivisesti laillisuusvalvonnassa ja oikeuskäytännössä. *THL pitää ehdotettua aikataulua useiden ehdotusten osalta liian tiukkana*. Perhehoitajia ei ehditä perehdyttää, eikä toimeenpanon tukeen voida muutoinkaan valmistautua riittävästi 1.1.26 mennessä.

Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta on silti tärkeä saada voimaan 1.1.2026, jotta kyetään mm. valmistautumaan riittävällä tavoin suljetun palvelun tuottamiseen.

[2] Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistaminen. Valmisteluryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:4, 60-62.

Jaana Tervo 21.11.2025

THL pitää tärkeänä, että näin suuresti perusoikeuksiin liittyvien muutosten toimeenpanoa *tutkitaan ja seurataan sekä varmistetaan*, että tulokset otetaan huomioon jatkotarpeiden arvioinnissa.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Anneli Pouta